

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра Технології пластичних мас і біологічно активних полімерів
(назва)

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ**

НАНОТЕХНОЛОГІЇ ТА РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В ГАЛУЗІ
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
перший (бакалаврський) / другий (магістерський)

галузь знань 16 Хімічна та біоінженерія
(шифр і назва)

спеціальність 161 Хімічні технології та інженерія
(шифр і назва)

Освітня програма 161-06-Хімічна технологія переробки полімерних та
композиційних матеріалів
(шифр і назва)

вид дисципліни професійна підготовка
(загальна підготовка / професійна підготовка обов'язкова/вибіркова)

форма навчання денна
(денна / заочна)

Харків – 2022 рік

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва показників	Характеристика
Повна назва дисципліни	Нанотехнології та ресурсозбереження в галузі
Викладацький склад	доцент
Спеціальність	161 Хімічні технології та інженерія
Освітня програма	161-06 - Хімічні технології переробки полімерних та композиційних матеріалів
Кількість годин	105
Кредити ECTS	3,5
Опис	<p>В рамках курсу</p> <p>Мета вивчення дисципліни – Вивчення закономірностей синтезу та переробки, наноматеріалів і полімерних нанокомпозитів, а також їх використання з метою ресурсозбереження</p> <p>Результати навчання РНс-06-2 Оцінювати вплив технологічних факторів при переробці полімерних і композиційних матеріалів на якісні показники отриманих виробів; РНс-06-3 Здійснювати якісний та кількісний аналіз мономерів та допоміжних речовин, які застосовуються при виробництві та переробці полімерних та композиційних матеріалів.</p> <p>Методи навчання: Навчання поділяється на аудиторну (лекції, практичні заняття) та самостійну роботу студента. Мова викладання: українська, російська, англійська (за вимогою студентів).</p>
Тип дисципліни	Обов'язкова/вибіркова
Підсумковий контроль	Екзамен у 7 семестрі

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах). Назви змістових модулів. Найменування тем та питань кожної заняття. Завдання на самостійну роботу.	Рекомендована література (базова, допоміжна)
1	2	3	4	5
1	ЛЗ	2	Змістовий модуль № 1 Основи нанохімії Вступ. Основні поняття і визначення науки про наносистеми і нанотехнології. Історія виникнення та розвитку нанотехнологій і науки про наносистеми. Об'єкти і методи нанотехнологій. Принципи і перспективи розвитку нанотехнологій.	1-4
2	СР	5	Уявити роль нанотехнологій у розвитку сучасного суспільства	5-8
3	ЛЗ	2	Тема 1: Основні об'єкти і поняття нанотехнології. Нанохімія Дисперсний стан речовини. Класифікація дисперсних систем за розмірністю, агрегатним станом і структурою. Типи хімічного зв'язку. Нанорозмірні системи. Основні характеристики наночасток і дисперсних систем. Розмірний ефект. Особливості фізичних взаємодій у наномасштабах. Роль об'єму і поверхні у фізичних властивостях нанорозмірних об'єктів.	1-5
4	СР	5	Вивчити основні характеристики дисперсних систем, типи нанооб'єктів і наносистем, їх особливості.	5-8
5	ЛЗ	2	Тема 2: Методи одержання нанооб'єктів Основні принципи формування наносистем. Фізичні і хімічні методи. Процеси одержання нанооб'єктів «зверху - вниз». Процеси одержання нанооб'єктів «знизу - вгору». Спінодальний розпад. Синтез нанооб'єктів в аморфних (склоподібних) матрицях. Методи хімічної гомогенізації (коосадження, золь-гель метод, кріохімічна технологія, піроліз аерозоліз, сольватермальна обробка, надкритична сушка). Класифікація наночасток і нанооб'єктів.	1-4
6	СР	5	Вивчити основні методи синтезу нанооб'єктів	5-8
7	ЛЗ	2	Тема 3: Методи дослідження та діагностики нанооб'єктів і наносистем Методи дослідження і діагностика нанооб'єктів і наносистем. Електронна растррова мікроскопія, що просвічує. Електронна томографія. Електронна спектроскопія. Дифракційні методи дослідження.	1-4

8	СР	5	Оптичні і нелінійно-оптичні методи діагностики. Особливості конфокальної мікроскопії. Сканувальна зондова мікроскопія: Силова мікроскопія. Спектроскопія атомних силових взаємодій. Тунельна мікроскопія і спектроскопія. Оптична мікроскопія і поляриметрія близького поля. Застосування сканувальної зондової мікроскопії в нанотехнологіях.	
9	ЛЗ	2	Вивчити основні методи дослідження та діагностики нанооб'єктів і наносистем. Тема 4: Будова та особливості властивостей наноматеріалів Типи внутрішньо- і міжмолекулярних взаємодій. Гидрофобність і гідрофільність. Самозбирання і самоорганізація. Плівки Ленгмюра - Блоджетт. Супрамолекулярна організація молекул. Самоорганізація в полімерних системах. Мікрофазне розшарування блок-кополімерів. Дендрімери, полімерні щітки. Пошарове самозбирання поліелектролітів. Супрамолекулярні полімери. Речовина, фаза, матеріал. Ієрархічна будова матеріалів. Наноматеріали і їх класифікація. Неорганічні і органічні функціональні наноматеріали. Гібридні (органо- неорганічні і неоргано-органічні) матеріали. Наноструктуровані 1D, 2D і 3D матеріали. Нанокомпозити і їх синергетичні властивості. Конструкційні наноматеріали.	5-8 1-4
10	СР	5	Засвоїти Основні типи наноматеріалів, їх класифікацію, будову та властивості	5-8
11	ЛЗ	2	Тема 5: Нанотехнології Стабілізація нанокристалів. Синтез гетероструктур типу «ядро-оболонка». Золь-гель технологія. Гідроліз. Поліконденсація. Перехід істинний розчин – золь. Вплив розчинника, температури, pH. Будова гелів, ксерогелі. Хімічне осадження з розчинів. Реакційна здатність наночасток.	1-4
12	СР	5	Знати основні нанотехнологічні методи отримання нанооб'єктів і наноструктур	5-8
13	ЛЗ	2	Тема 6: Біонанотехнології Молекулярні основи живих систем. Уявлення про живу клітину; будова і функції органели, принцип самоорганізації живого. Природні наносистеми в зберіганні, відтворенні і реалізації генетичної інформації клітини. Використання четвертинної структури для розширення можливостей регуляції і для виконання механічних функцій. Структурний і функціональний аспекти біонанотехнології. Різноманітність надмолекулярних структур, що утворюються біомолекулами. Специфічна спорідненість деяких біомолекул до нанооб'єктів.	1-4
14	СР	5	Знати основні класи біополімерів, структури, що утворюють біополімери. Вміти навести приклади біонаносистем	

15	ЛЗ	2	Тема 7: Нанобіоаналітичні системи Нанобіоаналітічні системи. Історія розвитку сучасних біоаналітичних систем. Біосенсори. Основні поняття, сфери застосування. Елементи біосенсорів. Типи біосенсорів.	1-4
16	СР	10	Засвоїти основні поняття та сфери застосування нанобіоаналітичних систем.	5-8
17	ЛЗ	2	Тема 8: Переробка нанокомпозитів на основі полімерних матриць. Способи підготовки (модифікації) наночасток шаруватих силікатів і детонаційних алмазів. Поєдання полімерних матриць з наночастками Ступінь дисперсності частинок в полімерних матрицях. Реологія, морфологія і структура системи при плині. Механічні властивості нанокомпозитів (конструкційні матеріали). Функціональні матеріали на основі полімер-силікатних нанокомпозитів (медицина, електроніка і ін.)	1-4
18	СР	10	Знати методи переробки нанокомпозитів на основі полімерних матриць та сфери їх застосування	5-8
Разом (годин)		105		

Примітки

1. Номер семестру вказують, якщо дисципліна викладається у декількох семестрах.
2. У показнику «Разом (годин)» кількість годин буде відрізнятися від загальної кількості аудиторних годин на кількість годин, що відведена на вивчення тем та питань, які вивчаються студентом самостійно (п. 3 додатку 8).
3. У графі 5 вказується номер відповідно до Додатку 14.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра Технології пластичних мас і біологічно активних полімерів _____
(назва)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри

_____
(ініціали та прізвище) _____ (підпис)
«_____» _____ 20 ____ року

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАНОТЕХНОЛОГІЇ ТА РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В ГАЛУЗІ _____
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський) _____
перший (бакалаврський) / другий (магістерський)

галузь знань 16 Хімічна та біоінженерія _____
(шифр і назва)

спеціальність 161 Хімічні технології та інженерія _____
(шифр і назва)

освітня програма 161-06 - Хімічні технології переробки полімерних та композиційних матеріалів _____
(назви освітніх програм спеціальностей)

вид дисципліни професійна підготовка _____
(загальна підготовка (обов'язкова/вибіркова) / професійна підготовка (обов'язкова/вибіркова))

форма навчання денна _____
(денна/заочна)

Харків – 2022 рік
Обсяг дисципліни: 3,5 кредити ECTS 105 годин.

Лекцій: 16 годин.

Лабораторних занять: годин.

Практичних занять: 16 годин.

Форма контролю: залік.

Термін викладання для освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр/магістр»: 7 семестр.

Мова викладання: українська.

Мета навчання вивчення закономірностей синтезу та переробки, наноматеріалів і полімерних нанокомпозитів, а також їх використання з метою ресурсозбереження

Компетентності ПК-4 Здатність використовувати методи спостереження, опису, ідентифікації, класифікації об'єктів хімічної технології та промислової продукції; ПК-6 Здатність використовувати професійно-профільовані знання з загальної хімічної технології, процесів і апаратів хімічних виробництв для аналізу, оцінювання і проектування технологічних процесів і устаткування; ПК-8 Здатність розуміти комерційний та економічний контекст для проектування хімічних виробництв; ПКс-06-4 Вміння використовувати знання новітніх технологій з переробки полімерних композиційних матеріалів для рішення виробничої задачі; ПКс-06-6 Розуміння екологічних та соціальних наслідків своєї професійної діяльності.

Результати навчання полягають у РНс-06-2 Оцінювати вплив технологічних факторів при переробці полімерних і композиційних матеріалів на якісні показники отриманих виробів; РНс-06-3 Здійснювати якісний та кількісний аналіз мономерів та допоміжних речовин, які застосовуються при виробництві та переробці полімерних та композиційних матеріалів

Теми що розглядаються

Тема №1 Основні об'єкти і поняття нанотехнології. Нанохімія

Тема №2 Методи одержання нанооб'єктів.

Тема №3 Методи дослідження та діагностики нанооб'єктів і наносистем

Тема № 4 Будова та особливості властивостей наноматеріалів.

Тема № 5 Нанотехнології

Тема № 6 Біонанотехнології

Тема № 7 Нанобіоаналітичні системи

Тема № 8 Переробка нанокомпозитів на основі полімерних матриць.

Форма та методи навчання поділяється на аудиторне (лекції, практичні роботи консультації) та самостійну роботу студентів)

Методи контролю Здійснюється поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль включає перевірку знань, умінь та компетентностей студентів на лекціях, під час виконання практичних робіт та модульних контрольних робіт. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

Розподіл балів, які отримують студенти

Розподіл балів оцінювання успішності студента розраховується індивідуально дляожної дисципліни з урахуванням особливостей та структури курсу. Поточна сума балів, що може накопичити студент за семестр може

досягати, як максимального балу так і меншого з виділенням балів на іспит чи залік.

В таблиці 1 та 2 наведений приклад тих пунктів, за якими студент накопичує бали. Ці пункти можуть відрізнятися та розглядаються індивідуально для конкретної дисципліни.

Таблиця 1. – Розподіл балів для оцінювання успішності студента для заліку

Контрольні роботи	Практичні роботи	КР (КП)	РГЗ	Індивідуальні завдання	Тощо	Залік	Сума
30	10	30	5	15	10	*....	100

Таблиця 2. – Розподіл балів для оцінювання успішності студента для іспиту

Контрольні роботи	Практичні роботи	КР (КП)	РГЗ	Індивідуальні завдання	Тощо	Іспит	Сума

* На залік виділення балів не обов'язково. Залік може бути отримано за накопиченням балів.

** На іспит потрібно обов'язково виділити бали (кількість балів індивідуально дляожної дисципліни на розсуд викладача)

Таблиця 3. – Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Основна література: (перелік літератури, яка забезпечує цю дисципліну)

Базова література

1 Наноструктурные материалы. Учебное пособие для студ. высш. учебн. заведений. //Р.А.Андреевский, А.В.Рагуля. – М.Издательский центр "Академия", 2005, - 192 с.

- 2 Ч. Пул, Ф. Оуэнс. Нанотехнологии. Мир материалов и технологий. Техносфера, Москва, 2005.
- 3 Киселев В. Ф., Козлов С.Н., Зотеев А. В. Основы физики поверхности твердого тела. — М.: Изд-во МГУ, 1999. — 284 с.
- 4 Морохов И. Д., Трусов Л. И., Лаповок В. Н. Физические явления в ультрадисперсных средах. — М.: Энергоатомиздат, 1984. — 224 с.

Допоміжна література

- 5 Нанотехнология в ближайшем десятилетии. Прогноз направления исследований / Под ред. М. К. Роко, Р. С. Вильямса, П. Аливисатоса; Пер. с англ. под ред. Р.А.Андреевского. — М.: Мир, 2002. — 292 с.
- 6 Нанотехнология в ближайшем десятилетии. Прогноз направления исследований / Под ред. М. К. Роко, Р. С. Вильямса, П. Аливисатоса; Пер. с англ. под ред. Р.А.Андреевского. — М.: Мир, 2002. — 292 с.
- 7 Лен Ж.-М. Супрамолекулярная химия. Концепции и перспективы /Пер. с англ. под ред. В. В. Власова, А. А. Варнека. — Новосибирск: Наука, 1998.-334 с.
- 8 Валиев Р. З., Александров КВ. Наноструктурные материалы, полученные интенсивной пластической деформацией. — М.: Логос, 2000. — 272 с.

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на::	На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються::
Хімія і технологія мономерів	Хімія біополімерів
Екологія	Основи хімії і технології біорозкладаємих полімерів
Полімерне матеріалознавство	Екологічна безпека технологічних процесів у галузі

Провідний лектор: доц. к.х.н Дмитро МІШУРОВ

(посада, звання, ПІБ)

_____ (підпис)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра Технології пластичних мас і біологічно активних полімерів
Спеціальність 161 Хімічні технології та інженерія

Освітня програма 161-06 - Хімічні технології переробки полімерних та композиційних матеріалів

Форма навчання денна

Навчальна дисципліна Нанотехнології та ресурсозбереження в галузі
Семестр 7

КОМПЛЕКС ЗАДАЧ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОМУ КОНТРОЛЮ

Модульна контрольна робота № 1

Варіант № 1

1. Що таке «нанотехнологія»?
2. У чому виявляється розмірний чинник формування своїх наноматериалів?

Варіант №2

1. Що називається наночасткою?
2. Дайте визначення поняттю «наноматеріали».

Варіант №3

1. На які три типи ділять нанооб'єкти за розмірною ознакою?
2. Що таке «квантова крапка»?

Варіант №4

1. Поясніте відмінність між світом макро- і мікровеличин.
2. Дайте визначення поняттю «нанохімія».

Варіант №5

1. Дайте визначення, що є об'єктом вивчення нанохімії?
2. Які розділи можна виділити в нанохімії?

Варіант №6

1. Які тіла є об'єктами нанохімії? Приведіть приклади.
2. Приведіть класифікацію об'єктів нанохімії.

Варіант №7

1. Приведіть приклади об'єктів нанохімічних досліджень.
2. Опишіть наночастки з атомів інертних газів.

Варіант №8

1. Опишіть наночастки металів.
2. Що Вам відомо про застосування фуллеренов

Варіант №9

1. Розкажіть про унікальні властивості нанотрубок.
2. Охарактеризуйте іонні, фрактальні і молекулярні кластери.

Варіант №10

1. Поясніть у чому унікальність наночасток срібла?
2. Поясніть у чому полягає особливість наночасток з оксиду цинку.

Варіант №11

1. Розкажіть про роль нанонауки в сучасному суспільстві.
2. Розкажіть про наночастки оксиду кремнію.

Варіант №12

1. Що таке хімічний зв'язок? Перерахуйте основні види химической связи.
2. Що таке іонний зв'язок? Який механізм її освіти?

Варіант №13

1. Що таке ковалентний зв'язок? Який механізм її освіти?
2. Що таке металевий зв'язок?

Варіант №14

1. У яких з'єднаннях зустрічається водневий зв'язок?
2. Охарактеризуйте Ван-дер-ваальсови взаємодії.

Варіант №15

1. Перерахуйте квантово-розмірні ефекти наночасток.
2. Приведіть два типи розмірних ефектів. Охарактеризуйте їх.

Варіант №16

1. Що таке магнітні характеристики наночасток?
2. Приклади магнітних наночасток в природі.

Варіант №17

1. Які групи методів отримання наночасток можна виділити?
2. Поясніте суть і відмінність підходів до отримання наночасток «сверху вниз» і «від низу до верху».

Варіант №18

1. Що таке конденсація?
2. Опишіть процеси, що відбуваються при конденсаційному способе отримання наночасток.

Варіант №19

1. Чому при диспергаціонном способі необхідне стабілізувати наночастици?
2. Розкажіть об зол-гель методі.

Варіант №20

1. Визначите поняття «наноматеріали» і назвіть їх представників.
2. Перерахуйте чинники, що визначають унікальні властивості наноматериалів.

Варіант №21

1. Розкажіть про реакції галогенірования фуллеренов.
2. Визначите поняття «Вуглецева нанотрубка» і охарактеризуйте її химические властивости.

Варіант №22

1. Назвіть сфери застосування графена.
2. Перерахуйте методи отримання вуглецевих наноструктур.

Варіант №23

1. Розкажіть про наномедицину.
2. Яке значення квантових крапок?

Варіант №24

1. Для чого використовують нанокапсули і наносфери?
2. Охарактеризуйте криохимические методы, відкриваючі новые возможности для отримання і виробництва лекарственных препаратов.

Варіант №25

1. Які завдання екологічної нанохімії?
2. У яких випадках можливе застосування хлориду амонія для очистки повітря?

Варіант №26

1. Для чого використовується «нанорушник»? Охарактеризуйте принцип його функціонування.
2. Що таке модель сферичної рідкої краплі?

Варіант №27

1. Яка роль нанохімії в розвитку нанобіотехнологій?
2. У чому полягає відмінність «сухих» і «мокрих» нанотехнологій?

Варіант №28

1. Приведіть приклад здійснення «сухих нанотехнологій».
2. Приведіть приклад здійснення «мокрих нанотехнологій».

Варіант №29

1. Чому зараз утруднено виробництво нанороботів?
2. На чому засновані методи введення біоматеріалів в живі клітини?

Варіант №30

1. Різні підходи до створення складних наноструктур на основі ДНК?
2. Перерахуйте можливі сфери застосування наноструктур.